

Het platteland van de toekomst

MARIËLLE DE WINTER EN SASKIA HEINS*

AGORA sprak met Yvon Horsten en Hans van der Cammen van de Rijksplanologische Dienst. Zij, werkzaam als hoofd van de afdeling Landelijk Gebied (RPD), houdt zich bezig met de operationele aspecten van de ruimtelijke ordening. Hierbij komen vragen over de uitvoering en de doorwerking van het beleid voor onder meer de Waddenzee en het Groene Hart aan de orde. Hij, werkzaam als directeur Ruimtelijk Onderzoek en Planontwikkeling, buigt zich over de ontwikkeling van dit beleid. Hij is bovendien direct betrokken bij het opstellen van Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening.

Gebogen over een organische kaart van Nederland praten we over de kansen en bedreigingen voor het landelijk gebied en haar bewoners. De kaart, die is samengesteld uit levende organismen waaronder de aardbei en de komkommer, toont een prachtig landschap met een kleurschakering van mosgroen tot kastanjebruin. De organismen verplaatsen zich over de kaart en bedekken beetje bij beetje een steeds groter oppervlak.

Ook in de praktijk lijkt de ontwikkeling van het landelijk gebied bijna als een organisch proces te verlopen. De agrarische functie heeft het afgelopen decennium in economisch opzicht sterk moeten inboeten en er zijn andere economische functies bijgekomen. Het landelijk gebied heeft daarbij goed stand kunnen houden. "Slechts vijftien procent van ons land is verstedelijkt en van de overige vijftientig procent is ongeveer zestig procent landbouwgebied. De rest bestaat uit natuur- en bosgebieden. De RPD doet haar best om hier zo min mogelijk aan te tornen". Daarbij wordt rekening gehouden met de behoefte aan 'groen' wonen. Behoud van landelijk gebied, noodzakelijk om in die behoefte te kunnen voorzien, is daarom belangrijk.

De vraag is of dit niet in strijd is met de toekomstige bouwopgave waarvoor juist veel van die groene ruimte geclaimd moet worden. "Net zoals nu, zal ook de Vijfde Nota streven naar verdichting, maar het staat ook vast dat een stuk buitengebied opgeofferd zal moeten worden voor de bouwopgave van ongeveer 80.000 woningen per jaar. De behoefte om ook voor de toekomstige generatie de woningstand op peil te houden en bedrijventerreinen aan te leggen, brengt zeker nieuwe ruimte-

claims met zich mee. Desondanks is het beleid erop gericht om het contrast tussen stad en land zo groot mogelijk te houden".

Ook zal er de komende jaren ruimte moeten zijn voor nieuwe natuur. Hiervoor is door het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (LNV) een beleidsplan voor de realisering van de ecologische hoofdstructuur opgesteld. Of deze ruimteclaims elkaar niet in de weg zitten, is een zaak voor Minister Pronk: "Onze minister zal in de Vijfde Nota tot een afweging moeten komen of al de ruimteclaims die door zijn collega's zijn geformuleerd in te willigen zijn. Hij zal voorstellen doen voor combinaties van functies en intensiveringen".

ZUID-HOLLAND

Dit lijkt moeilijk te realiseren: "Opgeteld komt de minister de provincie Zuid-Holland te kort". Het gebied tussen Rotterdam en Gouda dient ter illustratie voor het ruimtegebrek in heel West-Nederland: "Daar heb je te maken met droogmakerijen met een cultuur-historische betekenis. Er is akkerbouw en glastuinbouw. Vanuit die functies is er veel protest tegen de aanleg van het natuur- en recreatiegebied Bentwoud. Andere forse ingrepen betreffen de aanleg van de HSL en nieuwe woningbouwprojecten, zoals de wijk Oosterheem in de gemeente Zoetermeer".

In het westen heeft de overheid tegelijkertijd te maken met vraagstukken rond waterbeheer: "Niet pompen maar water terugbrengen is onze visie". De berging van grondwater eist bijvoorbeeld veel ruimte, wat een beperking inhoudt voor het bouwen van woningen en voor de landbouw. Kortom, de belangenafweging is



hier complex en de vraag is of en in hoeverre het landelijk gebied hierbij aan kwaliteit kan winnen. Dit is de inzet van de Vijfde Nota, maar de realiteit heeft in het verleden vaak genoeg bewezen dat de maatschappij niet altijd zo maakbaar is als vaak wordt verondersteld.

De suggestie van een verandering van het landelijk gebied als ware het een organisch proces is niet geheel juist. Veranderingen worden geactiveerd en gestuurd door de overheden op alle niveaus, van gemeentelijk tot Europees. De Europese subsidieregelingen van de afgelopen jaren hebben er bijvoorbeeld aan bijgedragen dat er naar een nieuwe toekomst moet worden gezocht voor de akkerbouwgebieden. In de provincie Zeeland is dit al enkele jaren een aandachtspunt van het Provinciale Bestuur. Alternatieve bestaansbronnen worden gezocht nu de akkerbouw wegvalt. Ook veel agrarische gebouwen komen vrij en ook hier worden nieuwe bestemmingen voor gezocht. De Vijfde Nota wil de keuzemogelijkheden op dit gebied uitbreiden: "Die agrarische bedrijfsgebouwen zijn een punt van aandacht in veel gemeenten en het beleid van de Rijksoverheid is daarbij kaderstellend. Tot nu toe waren er niet zoveel

mogelijkheden om tot een ruimere invulling te komen als die gebouwen leeg kwamen te staan. In het nieuwe beleid van de Vijfde Nota willen we daar wel meer ruimte aan geven". Per situatie wordt bekeken wat de beste optie is. De resultaten van deze afwegingen gaan mede bepalen hoe het platteland er in de toekomst uit komt te zien.

PUBLIEK DOMEIN

Het is al vroeg gebleken dat de recreatiesector een goede aanvullende inkomensbron is voor

zoeken is de mogelijkheid om de landbouw een zodanige rol te geven dat hij ook als draager van het landschap van betekenis kan blijven. We zullen moeten uitzoeken onder welke condities dat kan. Daarbij praten we over een economisch rendabele, vitale landbouw. Je kunt het niet op grote schaal subsidiëren want het moet zichzelf ook kunnen onderhouden". Deze vitaliteit is nog steeds te vinden in de grootschalige marktconforme landbouw. Maar ook de glastuinbouw en de intensieve veehouderij blijven hun plek houden. Een andere landbouwsector die de laatste jaren

boeren maar een bredere functie heeft voor de samenleving."

Het plan is 'bottom-up' ontwikkeld. De eerste ideeën hiervoor werden gegenereerd door de bewoners van het platteland zelf. Het ministerie van LNV heeft deze ideeën, met medewerking van VROM en de provincies, samengebundeld in het Plattelandontwikkelingsplan (POP). Momenteel is het wachten op de goedkeuring door Brussel.

Ook het Europese ruimtelijke-orderingsbeleid, waar de Vijfde Nota op inhaakt, moet in acht worden genomen als we het over de toekomst



De rurale idylle als aantrekkelijk woonmilieu (Bron: Steven Kromhout).

het landelijk gebied. Er wordt goed verdiend aan de verbouwing van een woning tot pension, de camping op het weiland naast de deur of de vakantiebungalows langs het water. Niet voor niets zijn rurale gemeenten al jaren bezig met het ontwikkelen en in stand houden van bijzondere landschappelijke waarden. Daarmee kunnen zij zich profileren als een uniek gebied waar mensen op af komen. Zo worden er bijvoorbeeld drijvende recreatiezones ontwikkeld die nieuwsgierige bezoekers trekken.

Het landelijk gebied is kortom al lang niet meer het gebied van boeren alleen: "Het is een publiek domein geworden voor de stedelingen die ernaartoe gaan om te recreëren en om van de rust en de ruimte te genieten". Wat dat betreft is het platteland op de stad gaan lijken. Naast de blijvende productieve rol wordt een steeds groter deel van de inkomsten in de consumptiesector gegenereerd. En ook daar is altijd al sprake geweest van een strijd om de ruimte van verschillende, vaak tegenstrijdige, sectorale belangen.

Betekent dit nu dat de landbouw helemaal aan het kortste eind trekt? Volgens Horsten is dit niet het geval: "Waar we in ieder geval naar

sterk in opkomst is en ook in de toekomst verder wordt versterkt, is de biologische landbouw. Consumenten worden kritischer en willen vaker gezond en verantwoord eten. De boeren hebben hier steeds meer aandacht voor. Ze luisteren goed naar de geluiden uit de samenleving en springen daar op in. Op dit moment is ongeveer zes procent van de landbouw biologisch, maar het ministerie van LNV probeert de omvang door middel van nieuwe subsidieregelingen te vergroten.

BRUSSEL

Een belangrijke ontwikkeling die de toekomst van het platteland in Nederland mede zal bepalen, is het Europese beleid. In het kader van het Europese landbouwbeleid zal geld beschikbaar komen om de ontwikkeling van het platteland in Europa te ondersteunen. Alle lidstaten waren uitgenodigd om eind vorig jaar een ontwikkelingsplan in te dienen. Het Nederlandse plan bestrijkt het hele land, waarbij het platteland wordt gezien in de breedste zin van het woord: "Het is een erkenning van het feit dat het platteland niet alleen domein is van de

van het landelijk gebied hebben. Er wordt geprobeerd om in Europa een ecologische hoofdstructuur te ontwikkelen. Hiertoe zijn er allerlei regelingen gekomen: "De Habitat en de Vogelrichtlijn zijn erop gericht om in West-Europa een stelsel te krijgen van waardevolle natuurgebieden. De bedoeling is dat de Ecologische Hoofdstructuur over ongeveer vijftwintig jaar gereed is in Nederland".

Kortom, in het Nederlandse landelijk gebied is geen sprake van stilstand. Ook in de toekomst zullen zich steeds nieuwe ontwikkelingen aandienen. "Van leegloop van het landelijk gebied zal absoluut geen sprake zijn", aldus Van der Cammen en Horsten. "Ook zal er oog blijven voor de unieke landschappelijke waarden. De aandacht voor het landschap neemt alleen maar toe". Wellicht zal dit alles betekenen dat de kwaliteit van het Nederlandse landelijk gebied er de komende jaren op vooruit gaat. Laten we het hopen.

* Redactie AGORA.